Odnos franjevačkih poglavara i fra Radoslava (mlađeg) Glavaša, službenika **u ministarstvu Nezavisne Države Hrvatske***

PIŠE: FRA ANTE DODIG

Uvod

Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM trenutačno vodi postupak za proglašenje blaženima 66 hercegovačkih franjevaca koje su jugoslavenski komunisti ubili u razdoblju 1942. – 1945. Jedan od ubijenih je i fra Radoslav (mlađi) Glavaš. Komunisti su ga osudili na smrt strijeljanjem te je u ljeto 1945. ubijen. Ova je tema aktualna i danas tako da se fra Radoslava u javnosti na razne načine negativno spominje i prikazuje. Nameće se pitanje je li Glavaš zaista negativna osoba? Cilj je ovoga rada prikazati odnos fra Radoslava Glavaša, koji je bio pročelnik Odjela za bogoštovlje u Ministarstvu bogoštovlja i nastave Nezavisne Države Hrvatske (NDH), i franjevačkih poglavara kako bismo rasvijetlili pojedinosti iz Glavaševa života. Kada kažemo franjevačkih poglavara, misli se na širi krug poglavara, od fra Dominika Mandića, koji se nalazio u upravi franjevačkoga reda u Rimu, do provincijala Hercegovačke franjevačke provincije i Provincije sv. Ćirila i Metoda.

Hipoteza od koje polazimo u istraživanju jest da Glavaš nije bio ekskomuniciran iz Rimokatoličke Crkve (Crkva) i u neposluhu prema svojim poglavarima. U radu ćemo koristiti metodu analize, sinteze, kompilacije i komparacije. O Glavašu je dosta pisano i istraživano. Fra Robert Jolić istražio je arhiv Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM i napisao više članaka o Glavašu[1]. Povjesničar Hrvoje Mandić istražio je Hrvatski državni arhiv te je u svojoj knjizi *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću* napisao jedno poglavlje pod naslovom »Fra Radoslav Glavaš i NDH«. Ipak, dosad se nitko nije podrobno bavio odnosom franjevačkih poglavara i Glavaša na osnovu arhivske građe pohranjene u arhivu Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM.

U prvom poglavlju progovorit ćemo o istinitosti povijesnoga trenutka, čime se želi razjasniti pojmove te postaviti kritičke kriterije. U drugom poglavlju prikazat ćemo odnos hercegovačkih franjevačkih poglavara prema članovima Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM općenito kako bismo dobili širu sliku u razumijevanju tadašnjega vremena i hercegovačkoga franjevačkoga bratstva. Životopis fra Radoslava Glavaša prikazat ćemo u trećem poglavlju. Četvrto poglavlje odnosit će se na odobrenja za preuzimanje državne službe koja je fra Radoslav dobio od provincijala fra Krešimira Pandžića, kao i od četiri provincijala ostalih franjevačkih provincija na našim područjima. U petom poglavlju bit će prikazana fra Radoslavova poslušnost franjevačkim poglavarima te njihova svijest o njegovu obnašanju državne službe i življenju u Zagrebu.

Velik je izazov čitatelju upustiti se u razumijevanje franjevačkoga svijeta. Mnogo je lakše površno donijeti sud, bez velike muke. Da bi se takav promašaj izbjegao, pozivamo čitatelja da se usudi pokušati razumjeti kako franjevci sami sebe razumiju, tj. kako su franjevci ondašnjega vremena sami sebe razumjeli, uključujući i fra Radoslava Glavaša. Uz to moramo uključiti i pravednost. Prema Tomi Akvinskom pravednost znači dati čovjeku ono što mu po pravu pripada.[2] U skladu s tim pravedno bi bilo i fra Radoslavu dati

* Ured dekana Katoličkog bogoslovnog fakulteta – Sveučilišta u Zagrebu dodijelio je nagradu dekana za najbolji studentski znanstveni rad fra Anti Dodigu, članu Hercegovačke franjevačke provincije i bogoslovu 3. godine Filozofsko-teološkog studija u Zagrebu. Obavijest o dodjeli dekanove nagrade objavljena je 11. veljače 2025. na oglasnoj ploči fakulteta i na mrežnim stranicama fakulteta. Rad je izrađen pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Ane Biočić. Ocijenjen je kao značajan znanstveni doprinos na području crkvene povijesti u Hrvatskoj.

[1] Članci Roberta Jolića o Glavašu: »Fra Radoslav Glavaš (1909. – 1945.)«, u: *Hercegovina franciscana,* 4 (2008.) 4, 191-242; »Franjevački vjekovni mentalitet?«, u: *Hercegovina franciscana,* 5 (2009.) 5, 551-555; »Fra Radoslav Glavaš i pater Andrija Glavaš«, u: *Hercegovina franciscana,* 5 (2009.) 5, 556; »Novi prilozi za životopis fra Radoslava Glavaša«, u: *Stopama pobijenih, glasilo Vicepostulature postupka mučeništva fra Leo Petrović i 65 subraće,* 5 (2010.) 2, 26-34.

[2] Usp. Toma Akvinski, *Izabrano djelo – Suma Teologije*, Zagreb, 2005., 581.

ono što mu po zasluzi njegovih djela i njegova življenja pripada, neovisno o rezultatu. Ako je pravedno da ga se proglasi blaženim, neka tako bude. Ako je pravedno da ga se proglasi zločincem, neka tako bude.

1. Istinitost povijesnoga trenutka

Čudno je da u raznim povijesnim knjigama ili člancima možemo pronaći različite inačice nekih povijesnih trenutaka. Razni pripovjedači donose svoje viđenje situacije. Očigledna su razilaženja i valja se zapitati zašto je tomu tako. Čiji je prikaz istinit? Može se reći da mnogi pripovijedaju iz svoga kuta, odnosno ono što smatraju istinitim, u što vjeruju da se dogodilo. U tome najčešće možemo naslutiti tragove pristranosti i montiranja određenih događaja po vlastitoj potrebi. Kako bi se došlo do prave istinitosti nekog povijesnog trenutka koju prati objektivnost, potrebno je izići iz svih okvira pripadanja nekom pokretu, a ono što nas u ovom radu konkretno zanima, pripadanja nekom ideološkom sustavu razmišljanja. Ako je promatrač spreman izići iz svojih okvira, tek tada može dobro uvidjeti kakva je povijest zaista bila i što se u nekom određenom trenutku odigralo. »Istinitost u svome punome smislu nije tek objektivno podudaranje, nego mora uključivati i moment znanja, bez kojega ne bi mogla ispuniti svoju svrhu i očitovati svoju pravu vrijednost.«[3] Ovdje nam valja razlikovati pojmove: istina je drukčiji pojam od istinitosti.[4] Istinom zovemo neku stvar ili stvarnost ili činjenicu vezanu uz stvar, odnosno stvarnost. Istinitim pak zovemo neki sud ili vjerovanje.[5]

Stoga ono što u ovom radu želimo postići jest ispravan sud o zamršenu slučaju fra Radoslavova odnosa s franjevačkim poglavarima prilikom obnašanja službe pročelnika Odjela za bogoštovlje pri Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja u NDH te donijeti ispravne tvrdnje i zaključke koji će razjasniti barem neke dijelove tadašnje stvarnosti. Mi, na žalost, često iznosimo tvrdnje koje se možebitno podudaraju s istinitošću, no povijesni trenutak o kojem se govori ne će doseći svoju vrijednost i samim time takve se tvrdnje ne mogu uzeti kao potpuno istinite. Time želimo stvoriti objektivan kriterij istinitosti povijesnoga trenutka ograđujući ga tako od svakog površnog subjektivnog mišljenja koje se samo u segmentima podudara s istinitošću jer je nešto samo po sebi negdje logično. Želimo izvući maksimum vrijednosti ovoga povijesnog trenutka ili pak da se pobijanjem nekih tvrdnji ovoga rada ili produbljivanjem dosegne ta vrijednost. Važno je ispravno promatrati kontekst vremena u kojemu je fra Radoslav živio. Svakim dekontekstualiziranjem i izuzimanjem iz njegova prirodnoga okružja stvaraju se ozbiljni nedostatci.

2. Odnos franjevačkih poglavara prema članovima Hercegovačke franjevačke provincije 1941. – 1945.

Članovi Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM većinski su pozdravili nastanak NDH, bolje bi bilo reći imali su želju za nezavisnošću hrvatskoga naroda koji je stoljećima bio vezan, a poglavito podložan drugim narodima. Postojale su razne struje unutar Provincije. Jedni su bili politički neutralni, drugi pristaše ustaškoga pokreta, treći su ostvarenje Hrvatske vidjeli u ideji obnove Jugoslavije, a neki su simpatizirali partizanski komunistički pokret. Stoga je prijetila opasnost od prevelikog miješanja u politiku i rađanja novih devijacija.

RODNA KUĆA FRA RADOSLAVA GLAVAŠA

2.1. Odnos fra Dominika Mandića prema braći franjevcima

Fra Dominik Mandić, generalni vikar franjevačkog reda, koji se nalazio u Rimu, odlučio je reagirati na miješanje franjevaca u politiku želeći time postaviti ograničenja i za nadolazeće godine kako se ne bi Crkvi i franjevačkom

[3] Dario Škarica, »Istina u Akvinca, Merciera i Zimmermana«, u: *Služba Božja,* 60 (2020.) 1, 10.
[4] Usp. *Isto*, 14.
[5] Usp. *Isto*.

redu nanijela šteta. Nadnevka 24. srpnja 1941. šalje upute svim franjevačkim provincijalima na području NDH.[6] Traži od provincijala da se upute podijele svakom franjevcu ponaosob te da ih se primjenjuje u svakodnevnom životu. Tu fra Dominikovu inicijativu podupro je general franjevačkog reda fra Leonardo Maria Bello (OFM), a poslije je i sam poslao poslanicu slična sadržaja.[7]

»Upute vrhovne uprave franjevačkog reda svim franjevačkim zajednicama u NDH iz srpnja 1941.:

1. Razborito ali odlučno nastojati, da se provede zaključak provincijalnog sastanka u Zagrebu 10. – 12. juna o.g. prema kojem nijedan franjevac ne smije biti učlanjen u Ustaškom hrv. Pokretu.
2. Sa svom odlučnošću nastojati, da se franjevci bave samo duhovnim i svećeničkim poslovima, a svjetovne i političke poslove da prepuste svjetovnjacima i njihovoj odgovornosti.
3. Franjevci ne smiju imati nikakva udjela u progonima Srba i Židova, u oduzimanju njihovog imetka, pokretnog ili nepokretnog, u iseljavanju Srba u Srbiju i naseljavanju Hrvata u dosadašnjim srpskim naseljima.
4. Dosljedno tomu nijedan franjevac ne smije biti:
   a. u odborima i sudovima u istraživanju krivnje četnika i drugih Srba prema Hrvatima, te u izricanju kazna prema naprijed spomenutim,
   b. u odborima i uredima za naseljavanje Hrvata u srpskim naseljima i na imanjima oduzetim Srbima,
   c. u odborima i uredima za iseljavanje Srba i oduzimanje njihovog imetka.
5. Ni franjevačke župe, ni samostani, ni provincije ne smiju primati na dar ni kupovati ni pokretna ni nepokretna dobra, koja su prije rata pripadala Srbima i Židovima.
6. U koliko budu u stanju, neka oci provincijali i ugledniji franjevci ulože sve sile kod vlasti i vodećih ljudi u današnjoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, da se ne čine osvete, da se ne progone nevini, da se ne oduzimlje imetak i ne vrši nasilno preseljavanje Srba iz njihovih dosadašnjih postojbina.
7. Gdje se god pruži prilika, neka franjevci uzimaju u zaštitu progonjene Srbe i Židove i pred narodnim masama i pred državnim vlastima. Ukoliko mogu neka oci provincijali i samostanske starješine oprezno i skrovito, i materijalno pomažu progonjenu i potrebnu braću Srbe.«[8]

Fra Dominik je poslao dodatna pisma fra Vendelinu Vasilju, tajniku biskupa Mostarsko-duvanjske biskupije, biskupu Alojziju Mišiću te subraći fra Bernardinu Smoljanu i fra Sebastijanu Leski naglasivši da trebaju upozoravati sve, a pogotovo mlade franjevce, da se ne zalijeću u politiku.[9] Dobiva odgovor od fra Bernardina Smoljana koji ga uvjerava kako nije bilo istrčavanja u politiku, osim jedne iznimke. Riječ je o fra Martinu Sopti koji je u Mostaru umalo život izgubio ne vodeći brigu o postojećim zakonima i vladajućim prilikama.[10] U svom pismu Smoljan ne navodi razlog Soptina bavljenja politikom, no možemo pretpostaviti kako se Sopta, koji je bio simpatizer partizanskog pokreta,

FRA RADOSLAV GLAVAŠ NA ŠIROKOM BRIJEGU

[6] Usp. Hrvoje Mandić, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću*, Zagreb, 2021., 144.
[7] Usp. *Isto.*
[8] Ivo Banac, *Hrvati i Crkva*, Zagreb – Sarajevo, 2013., 197.
[9] Usp. Hrvoje Mandić, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću*, 143.
[10] Usp. Arhiv franjevačke provincije, Mostar, Bosna i Hercegovina – fond Spisi Provincije (dalje: BIH – AFP – SP), Mandićeva ostavština, *pismo fra Bernardina Smoljana, fra Dominiku Mandiću od 5. srpnja 1941.*, sv. 1, mapa 3, f. 141.

usprotivio ustaškim vlastima i zakonima i zbog toga umalo stradao. Unatoč takvim odgovorima na fra Dominikova pisma stizale su i razne optužbe protiv članova Hercegovačke franjevačke provincije. Stoga Mandić moli provincijala Pandžića da mu šalje dokumente, iskaze Srba, Židova, svjetovnjaka, klera, vlasti, dokaze da su se franjevci ispravno držali, da nisu nikomu činili nikakvo nasilje, nego da su štitili progonjene. Već se bio umorio od tumačenja situacije kada bi pristizale optužbe kojima se u Rimu vjerovalo.[11]

Ovo pokazuje da fra Dominiku Mandiću nije bilo svejedno te da je imao važnu ulogu u discipliniranju hercegovačkih franjevaca, a i u diplomatskim odnosima s Rimom. Pokazao je iznimnu brigu o braći i ugledu Hercegovačke franjevačke provincije i cijeloga franjevačkoga reda. Možemo zaključiti da se strogo gledalo na svaki potez i nitko nije mogao lako proći ispod radara ako bi kojim slučajem činio nešto protivno kršćanskom svjetonazoru i uputama franjevačkoga reda.

2.2. Strogost provincijala hercegovačkih franjevaca fra Krešimira Pandžića

Provincijalni ministar fra Krešimir Pandžić bio je jako ozbiljan i oštra pogleda kada su u pitanju red i stega hercegovačkih franjevaca. Promatrao je svaki slučaj zasebno. Velike probleme izazvao je fra Justin Medić, o kojemu ćemo nešto kasnije dati podrobniji prikaz. Fra Anzelmo Čulina također je zadavao provincijalu velike brige jer je mimo njega želio istupiti iz reda radi državne službe. Fra Dane Čolak urgirao je da mu starješine odobre napuštanje franjevačkoga reda jer je želio obnašati vojnu dušobrižničku službu. Provincijal je suspendirao Čulinu, a pisanim putem javio se provincijalu i fra Patricije Šumanović zatraživši otpust iz franjevačkoga reda. Fra Hinko Prlić također se javio želeći sekularizaciju. Provincijal je molio fra Dominika Mandića da uredi stvar oko fra Anzelma Čuline, da skine habit i ode. Prlić je otpao iz reda uz Medića, a Šumanović je od provincijala dobio kanonsku opomenu jer se navodno planira ženiti. Odobrena je sekularizacija fra Anzelma Čuline, što Mandić i Pandžić smatraju dobrim jer se takvih redovnika treba riješiti. Mandić je molio provincijala da odgojitelje i nastavnike usmjeri na kvalitetniji odgoj mladih i da na vrijeme otpadnu oni koji nisu za redovništvo, a ni za svećenstvo. Zaključio je da im je bolje napustiti franjevački red nego da poslije dođe do sekularizacije ili redukcije u laičko stanje. Fra Rufin Šilić u pismu od 28. studenoga 1942., koje piše Mandiću, ističe kako je situacija među članovima Provincije postala teška i bremenita, da vođe nastupaju tvrdoglavo, dok redovnici jedan za drugim odlaze iz Provincije. U pismu navodi kako starješine optužuju profesore bogoslovije da mlade redovnike nisu dobro odgojili i da se pojavila vijest kako će profesori fra Gracijan Raspudić i fra Kruno Pandžić s Humca istupiti iz franjevačkog reda ili iz svećeništva. Tražili su sekularizaciju zbog obnašanja službe vojnoga dušobrižništva dok je fra Branko Marić tražio prelazak u franjevačku provinciju Bosnu Srebrenu kako bi stupio u državnu službu. Marić je odbijen jer su provincijali svih provincija zajednički odlučili da franjevci ne smiju obavljati službu vojnoga dušobrižnika izvan samostana, a Raspudić i Pandžić dobili su odobrenje obnašati službu jer su bili uzorni redovnici i svećenici pa im se moglo vjerovati da ne će činiti ništa nedopušteno. Fra Vinko Nuić također je zatražio sekularizaciju i otišao u Zagreb.[12]

Uz ovu braću bilo je još slučajeva, no sve ovo prikazano daje dovoljno jasnu sliku ondašnjega stanja u Provinciji. Veliko breme odluka morao je nositi provincijal Pandžić i upravljačka struktura Hercegovačke franjevačke provincije. Provincijal se nije libio oštro postupati prema svakome članu koji je odstupao od zavjeta poslušnosti te je svakoga sa svom ozbiljnošću i strogošću pratio kako se ne bi okaljao ugled Hercegovačke franjevačke provincije i izdali ideali poslušnosti Crkvi i evanđelju Isusa Krista jer je poslušnost neizostavan dio puta svetosti.

2.3. Odnos novoizabranog provincijala fra Lea Petrovića prema braći u Provinciji

U srpnju 1943. održani su novi izbori za starješinstvo Hercegovačke franjevačke provincije. Umjesto dotadašnjeg provincijala fra Krešimira Pandžića izabran je fra Leo Petrović.

Fra Leo je imao dobar uvid u sve što se u Provinciji događalo. Te se godine ratni vihor još više razbuktao pa je stanje postajalo sve teže i složenije. Unatoč teškim okolnostima fra Leo je učvrstio stav i okružnicom od 21. kolovoza 1943. potvrdio smjer kretanja. Provincijal je istaknuo glavne dužnosti franjevaca naglasivši da je njihova knjiga Evanđelje te da trebaju propovijedati ljubav za bližnjega, pravdu i slogu među braćom. U sporazumu s ocima provincije, pod prijetnjom kazne, zabranjuje svima u javnosti davati izjave i uopće pred vanjskim osobama govoriti o prilikama u domovini i javno kritizirati rad vlasti.[13] Kako se ne bi krivo razumio ovaj Petrovićev naglasak, potrebno je u obzir uzeti cijeli kontekst okružnice. Naglasio je da redovnici moraju biti svjesni ne da bi se zabranilo kritičko mišljenje i sloboda izbora, nego da bi se u redov-

[11] Usp. BIH – AFP – SP, Mandićeva ostavština, *pismo fra Dominika Mandića, fra Krešimiru Pandžiću od 28. listopada 1941.*, sv. 29, mapa 1, f. 156.

[12] Usp. Hrvoje Mandić, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću*, 138-141.

[13] Usp. *Isto,* 144-145.

nicima očuvao njihov prvotni poziv na redovništvo i svećenstvo. Zabranio je prognozirati budućnost u svijetu te nerazborito iznositi mišljenje o svjetskim problemima i događajima. Pozvao je subraću da mole časoslov, obavljaju privatne pobožnosti, da mole za siromašni narod i za domovinu Hrvatsku.[14] Unatoč tim uputama bilo je trenutaka gdje je trebalo reagirati. Godine 1944. fra Didak Ćorić stavlja na rame pušku svoga kolege hrvatskog ratnog dopisnika. Fratri su to javili provincijalu. Petrović je odmah reagirao i naredio svim fratrima da ne smiju u svom posjedu imati oružje, niti ga u ruke uzimati, jer im to kao svećenicima i redovnicima ne dolikuje. Naredio je i fra Berti Dragićeviću, koji je u Rakitnu organizirao obrambenu miliciju, da ne smije biti zapovjednik milicije niti nositi oružje. Poslije ga je potpuno povukao iz Rakitna.[15]

Fra Leo se pozorno brinuo za svakog brata ponaosob. Iako je zbog ratne nevolje postalo teško slati pisma, pronalazio je načine te se po raznim prijateljima i poznanicima raspitivao za braću. Tako se jednom prilikom preko svoga prijatelja profesora Draganovića, koji se nalazio u Rimu, raspitivao za fra Predraga Kordića koji je bio pred kapitulaciju Italije u Bergamu. Moli Draganovića da mu pomogne doći do brata jer već dugo o njemu nema vijesti je li živ jer su se tamo vodile borbe s talijanskim odmetnicima.[16] Fra Bonifacije Rupčić u pismu Mandiću govori kako su zadovoljni provincijalom Petrovićem te kaže da se prevario misleći kako će Petrović podleći svojoj staroj bolesti strogosti i tvrdoglavosti. Nadalje govori da je Petrović razborit i da se brine za svakoga koliko može.[17]

Ovo nam daje dovoljno jasan prikaz situacije kako bismo mogli uvidjeti ozbiljnost i razboritost pristupa provincijala fra Lea Petrovića prema braći i onome što braća trebaju živjeti te kako se prema redovničkom i svećeničkom životu, a i državnim stvarima, odnositi.

3. Životopis fra Radoslava Glavaša

PRIJEPIS POLOŽENOG DOKTORATA

U ovom poglavlju prikazat ćemo fra Radoslava kroz oči tadašnjega vremena i njegovih suvremenika koji su ga mogli pobliže poznavati i susretati, a nešto su o tome zapisali.

Fra Radoslav Glavaš rođen je 29. listopada 1909. u hercegovačkom selu Drinovci. Seoski život i teško okružje u kojem je i dijete bilo prisiljeno sudjelovati u obiteljskom radu da bi se preživjelo bio je dio fra Radoslavova odrastanja. U novicijat Hercegovačke franjevačke provincije ulazi 1927. Nakon novicijata 1928. – 1930. morao je završiti još dva razreda gimnazije na Širokom Brijegu. Studij teologije i filozofije pohađao je u Mostaru 1930. – 1932. i Lilleu (Francuska) gdje je 1933. zaređen za svećenika i 1934. diplomirao. Otkrio je da su književnost i književna kritika područje gdje može mnogo dati. Zbog toga ga uprava Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM šalje u Zagreb na Filozofski fakultet kako bi studirao hrvatski jezik. Studij je završio u ljeto 1939., a doktorirao je 1942. na temu: »Jakša Čedomil: osnivač moderne hrvatske kritike«.[18]

Književna kritika djelatnost je komentiranja, ocjenjivanja i prosuđivanja književnih djela za koju je potrebno književno iskustvo i izobrazba. U drugoj polovini 19. stoljeća književni je kritičar postao ovlaštenim čuvarom (nacionalne) kulture koji se stavlja u službu veće mase ljudi koja biva preplavljena mnoštvom djela te u tome lako izgubi orijentaciju.[19] Fra Radoslav se kroz književnu kritiku stavio na raspolaganje hrvatskom narodu želeći dati vjerodostojnu sliku hrvatske i svjetske književnosti koja je bila sveobuhvatna. Kroz književnost pisci su opisivali događaje u vlastitoj zemlji, borbe, negativna i pozitivna iskustva, religijska i politička uvjerenja, najbolje je reći pokušavali su izraziti dušu naroda i svijeta sa svoje točke gledišta. U tadašnjem je svijetu književna kritika bila jako važna jer su ljudi bili većinski neobrazovani pa je

[14] Usp. *Isto.*

[15] Usp. Tugomir Soldo, »Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugog svjetskog rata«, u: *Hercegovina franciscana,* 7 (2011.) 7, 406-407.

[16] Usp. Pavao Knezović, »Leo Petrović«, u: *Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM, Leo Petrović prvi hercegovački franjevac doktor znanosti*, A. Marić (ur.), Mostar, 2008., 15-112, ovdje 91.

[17] Usp. BIH – AFP – SP, Mandićeva ostavština, *pismo fra Bonifacija Rupčića, fra Dominiku Mandiću,* sv. 2, mapa 2, f. 173.

[18] Usp. Robert Jolić, »Fra Radoslav Glavaš (1909. – 1945.)«, 191-201.

[19] Usp. https://www.enciklopedija.hr/clanak/kritika (15. 3. 2024.)

netko trebao razabrati sve te silne informacije i dati jedan kvalitetan pogled na stvarnost. Važno je spomenuti da su pisci, pjesnici i filozofi bili ljudi koji su u tadašnjem svijetu jako trijezno gledali na stvarnost glede nekih velikih svjetskih i manjih narodnih pokreta.[20] Fra Radoslav je spadao u tu kategoriju ljudi.

Fra Tugomir Soldo[21] piše da je »pok. Glavaš kroz čitavo vrijeme rata vrlo trijezno ocjenjivao naš unutarnji i vanjski položaj. Ja trjeznijih i ispravnijih sudova za vrijeme rata nisam čuo ni od koga, kao od njega. A to mi je rekao i Trpimir Musa«[22]. Fra Radoslav je znao jako dobro raspravljati, bio je vješt, stručan, imao je lijep izričaj i razvijenu logiku.[23] Ruža Bajurin[24] također svjedoči: »Zaista Andrija Glavaš bio je čovjek velike kulture, čvrstih principa, a uz to jednostavan i pristupačan. Nešto radosno je zračilo iz njegove ličnosti, te su se svi oko njega razvedravali. Drugovi su ga cijenili i voljeli, a đaci upravo obožavali.«[25] Soldo također piše da je fra Radoslav bio čovjek žive inteligencije, široke kulture, a dobro je poznavao sve glavne jezike tadašnjega vremena.[26]

Prilikom odobrenja za mjesto odjelnog pročelnika bogoštovlja pri Ministarstvu NDH provincijal Krešimir Pandžić govori kako će fra Radoslav »imati glavu za to mjesto«.[27] Ovaj izraz »imati glavu« govori nam da je i provincijal Pandžić poštovao Glavaša kao intelektualca koji se zna vladati i snaći kako treba. Samo se bojao za redovničku stegu, da ne bi osobno stradao. Provincijal se bojao da fra Radoslav ne bi previše zastranio u kontaktu s politikom te izgubio smisao svoga redovničkoga franjevačkoga života.[28] Dio odgovora na ovo pitanje donosi nam fra Janko Bubalo[29] kada je na ljeto 1942. odlučio posjetiti fra Radoslava u Zagrebu da bi isprosio od vlasti nešto hrane za radnike koji su trebali graditi crkvu u župi Rasno gdje je bio kapelanom.[30] Dakle, posjećuje ga godinu dana nakon fra Radoslavova proglašenja odjelnim pročelnikom bogoštovlja u Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja NDH. Piše ovako: »Moj izravni cilj bio je pok. fra Radoslav. Našao sam ga na Kaptolu, u franjevačkom samostanu u kome je on, nakon završena posla u tajništvu ministarstva, siromašno franjevački živio.«[31] Bubalo, pak, nije mogao imati pravi uvid u fra Radoslavov život jer nije svakodnevno s njim živio. To je bio susret na nekoliko dana gdje je Glavaš Bubalu pružio izvrsno gostoprimstvo i dostatnu pomoć u svezi s hranom koju je došao tražiti.[32] No, jedno je sigurno, Bubalo je mogao od ljudi koje je susretao čuti dobar ili loš glas o fra Radoslavu. Kako vidimo u knjizi *Apokaliptični dani*, ne piše ništa negativno, nego ga opisuje kao dobra brata franjevca koji nije bio sramota, nego ponos. Sam fra Radoslav tvrdi da je cijelo vrijeme svojega prebivanja u Zagrebu živio u franjevačkom samostanu na Kaptolu te da nije bio organizirani ustaša.[33] Fra Ivo Sivrić i fra Zlatko Sivrić[34] tvrde da je bio pripadnik

[20] Usp. Richard Pipes, *Komunizam*, Zagreb, 2006., 131.

[21] Fra Tugomir Soldo rođen je 3. siječnja 1911. U franjevački je red stupio 3. kolovoza 1929. u samostanu novicijata na Humcu. Filozofiju i teologiju studirao je u Mostaru, u isto vrijeme kada i fra Radoslav, i Rimu, gdje je i zaređen za svećenika 28. srpnja 1935. Djelovao je u mnogim župama, a 1939. – 1944. u Čapljini. Godine 1947. bježi pred komunističkim vlastima u Mađarsku, potom u Austriju i Italiju. Umro je 1965. u Americi.
Vidi: https://osmrtnice.dijaspora.hr/osmrtnica/Tugomir-Soldo (12. 5. 2024).
Mjerodavan je izvor u opisu fra Radoslavove ličnosti jer je s njim jedno vrijeme živio i osobno ga poznavao. Po pismu fra Tugomira Solde, odnosno podrobnostima koje o fra Radoslavu govori, vidimo da su bili i prijatelji. Vidi: Tugomir Soldo, Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugog svjetskog rata, 379-433.

[22] Tugomir Soldo, Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugog svjetskog rata, 408.

[23] Usp. *Isto*, 407.

[24] Ruža Bajurin bila je studentica u Zagrebu kada je fra Radoslav bio na državnoj službi.

[25] Usp. Ruža Bajurin, »Andrija Radoslav Glavaš – Buerov«, u: *Hrvatska revija*, 20 (1955.) 4, 362.

[26] Usp. Tugomir Soldo, Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugog svjetskog rata, 407.

[27] Usp. BIH – AFP – SP, *Mandićeva ostavština, Pismo fra Krešimira Pandžića o. fra Dominiku Mandiću*, od 30. rujna 1941., sv. 134, f. 273.

[28] Usp. *Isto.*

[29] Fra Janko Bubalo rođen je 1913. u Turčinovićima. Obukao je franjevački habit 1932. Nakon novicijata morao je nadoknaditi dva razreda gimnazije, potom je 1935. pošao na studij u Mostaru, poslije je studirao u Bratislavi. Godine 1938. zaređen je za svećenika. Župnim vikarom u Rasnu postaje 1941., a 1943. premješten je u Vitinu. Umro je 1997. na Humcu. Vidi: Janko Bubalo, *Apokaliptični dani*, Zagreb, 1992., 210. Nije sigurno je li ikada živio s fra Radoslavom u istom samostanu, no dovoljna je činjenica da su suvremenici i da su se osobno poznavali.

[30] Usp. Janko Bubalo, *Apokaliptični dani*, 77-86.

[31] *Isto*, 78.

[32] Usp. *Isto*, 77-86.

[33] Usp. Hrvatski državni arhiv – fond Služba državne sigurnosti republičkog sekretarijata za unutrašnje poslove Socijalističke Republike Hrvatske 1945.-1987. (dalje: RH – HDA – SDS RSUP SRH), br. dosjea 301189*, zapisnik o saslušanju fra Radoslava Glavaša*, 6.

[34] Fra Ivo Sivrić i fra Zlatko Sivrić bili su Glavaševa subraća i suvremenici.

ustaškoga pokreta.[35] Možemo se složiti s povjesničarom Hrvojem Mandićem kada kaže: »Smatram da se fra Radoslav Glavaš priklonio ustaštvu kao student u Zagrebu, kada je oko 1938. upoznao Milu Budaka. Kad je riječ o arhivu (HR-HDA-218), iz Glavaševa dosjea uklonjena je dokumentacija pa unatoč tvrdnjama fra Ive Sivrića i fra Zlatka Sivrića ne možemo s potpunom sigurnošću tvrditi da je bio pripadnik ustaškog pokreta.«[36]

Još nam valja spomenuti uvjerenje fra Tugomira Solde koji tvrdi da fra Radoslav svoje pravo mišljenje nije otkrivao drugima, osim intimnim prijateljima. Stoga cijelu fra Radoslavovu osobu treba promatrati kao mudra i inteligentna čovjeka širokoga spektra razmišljanja koji je znao gdje se izložiti, a gdje ne. Soldo također tvrdi da je Glavaš bio kapacitet za stvaranje ideološke podloge zbog čega su ga Pavelić i Budak cijenili kao karakterna čovjeka jače inteligencije i zato ga tražili u državnu službu.[37] Fra Radoslav je bio simpatizer ustaškoga pokreta dok je boravio kao profesor na Širokom Brijegu od ljeta 1939. do svibnja 1941. te je vjerojatno zbog toga kao kompetentan istomišljenik s dvama završenim fakultetima te doktoratom u pripremi i bio pozvan u ministarstvo NDH.

Moramo još spomenuti da takav odabir čelnih ljudi NDH nije bilo nikakvo iznenađenje jer se i u prošlosti tako radilo. Fra Ivo Sivrić piše kako u Glavaševu preuzimanju te službe nije bilo ništa čudno, ni strano. Nadalje govori kako su tu službu i u vrijeme vladavine Karađorđevića u Jugoslaviji obnašali svećenici. U to vrijeme obnašao ju je fra Augustin Čičić, bosanski franjevac.[38] Branimir Donat tvrdi kako je Glavaš bio osobno uvjeren da se baveći pitanjima bogoštovlja i nastave nije ogriješio ni o što ljudsko.[39] Glavaša su komunisti posebno negativno ocijenili kada je u travnju 1945. u novinama objavljen njegov tekst »Krvavi ples komunista na Širokom Brijegu« u kojem govori o mučeničkoj smrti njegove subraće franjevaca na Širokom Brijegu koju su, kako on kaže, srbokomunisti krvnički ubili[40]. Fra Radoslav je uhvaćen kao službenik Ministarstva NDH. Saslušan je 10. i 13. lipnja pred komunističkim vlastima[41], a već 29. lipnja 1945. osuđen na smrt strijeljanjem. Ne znamo točno kojeg je nadnevka Glavaš ubijen, no pretpostavlja se da je to bilo nekoliko dana nakon osude.[42]

4. Odobrenja franjevačkih poglavara

Glavašu se iz neznanja predbacivalo da uopće nije bio u kontaktu s franjevačkim poglavarima prilikom proglašenja odjelnim pročelnikom u Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja NDH. Ovim poglavljem dokazujemo da su postojala odobrenja koja su izravno ili neizravno omogućila Glavašu legitimno vršenje službe odjelnoga pročelnika bogoštovlja pri Ministarstvu NDH.

4.1. Odobrenje provincijala fra Krešimira Pandžića

Od jeseni 1939. do 25. svibnja 1941. fra Radoslav je bio profesor hrvatskog jezika u gimnaziji na Širokom Brijegu. Nadnevka 25. svibnja 1941. postaje odjelnim pročelnikom u Ministarstvu. Mile Budak, tadašnji ministar bogoštovlja i nastave, 10. svibnja 1945. šalje zamolbu provincijalu Pandžiću da je fra Radoslav Glavaš žurno potreban Ministarstvu.[43] Odgovor na to pismo nije sačuvan, no iz pisma provincijala Pandžića fra Dominiku Mandiću od 30. rujna 1941. imamo jasan dokaz gdje provincijal piše kako je fra Radoslavu odobrio odlazak u Zagreb i da postane

[35] Fra Ivo tvrdi: »kako je Glavaš bio ustaša, te se znalo među fratrima i mjesnim Hrvatima da je i prije 1941. zaklinjao ustaše na križ, nož i pištolj.« Vidi u: Ivo SIVRIĆ, *Krvave godine*, Chicago-Mostar, 1996., 172. Fra Zlatko tvrdi: »kako je Glavaš vrbovao i zaklinjao ustaše nad Svetim Pismom s nožem i pištoljem«. Vidi u: Branko INJAC, *Crveni fratar, razgovor s fra Zlatkom Sivrićem,* Zagreb, 1979., 120.

[36] Hrvoje MANDIĆ, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću*, 120.

[37] Usp. Tugomir SOLDO, Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugog svjetskog rata, 407- 408.

[38] Usp. Ivo SIVRIĆ, *Krvave godine*, 191.

[39] Usp. Branimir DONAT, Andrija Radoslav Glavaš, zaboravljena i prešućivana žrtva komunizma, u: *Zatvorenik,* listopad 1997., 38-40.

[40] Usp. Radoslav GLAVAŠ, Krvavi ples komunista na Širokom Brijegu, u: *Novine,* travanj 1945., 2.

[41] Usp. Joža HORVAT, Zdenko ŠTAMBUK (ur.), *Dokumenti o protunarodnom radu i zločinima jednog dijela katoličkog klera*, Zagreb, 1946., 398-400.

[42] Usp. Anto BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb, 2007., 211-212.

[43] Usp. BIH – AFP – SP, *Upit Mile Budaka o fra Radoslavu Glavašu za postavljanje u državnu službu,* od 10. svibnja 1941., sv. 133, f. 299.

odjelnim pročelnikom bogoštovlja u Ministarstvu bogoštovlja i nastave (poslije pravosuđa i bogoštovlja[44]) NDH.[45]

Važno je opisati cijeli proces, koji se također navodi u pismu, kako bismo shvatili ozbiljnost situacije. Ta odluka nije nastala preko noći. Provincijal fra Krešimir Pandžić prvo se savjetovao s četvoricom provincijala ostalih franjevačkih provincija na području današnje Hrvatske i BiH. To dokazuje da nije htio brzopleto reagirati, nego je tražio mišljenje ostalih provincijala zbog značaja te odluke. Prilikom savjetovanja provincijali su poduprli inicijativu da fra Radoslav Glavaš postane odjelnim pročelnikom bogoštovlja. Zatim je uz potporu ostalih i provincijal Pandžić pristao i dao odobrenje.[46] Provincijal piše: »Nisam ga slao za tim poslom, ali kada su ga u pristojnoj formi tražili, nisam odbio. On će imati glavu za to mjesto, makar se nije toliko bavio teologijom ili pravom.«[47] Važno je spomenuti i Pandžićevu samokritičnost glede tog slučaja. Pita Mandića: »Da li smatra o. general, da bi i fra Rade imao ostaviti mjesto? Držao sam da bi moglo biti od koristi da jedan ostane ondje.«[48] Na ovaj upit nemamo konkretan pismeni odgovor, no u daljnjem proučavanju materije dobit ćemo odgovor.

Iz navedenoga vidimo da je fra Radoslav imao potpun blagoslov provincijala Pandžića, stoga ga ne možemo niti smijemo gledati kao odmetnika, ili kao neposlušnika, jer je otišao u Zagreb i obnašao službu u Ministarstvu NDH s odobrenjem svoga redovničkoga poglavara.

4.2. Okružnica franjevačkih provincijala

PRIJEPIS ODLUKE O ZAPOSLENJU U MINISTARSTVU BOGOŠTOVLJA I NASTAVE

Franjevački se provincijali 29. studenoga 1941. obraćaju okružnicom svim ministarstvima i državnom ravnateljstvu NDH te kažu:

»Mi smo spremni, da u svemu dođemo u susret potrebama naše Nezavisne Države Hrvatske, u koliko to odgovara našem franjevačkom pozivu i zvanju. Poviest i današnjica neosporno dokazuju, da se naši hrvatski i redovnički probici potpuno podudaraju. U tom uvjerenju slobodni smo zamoliti, da se kod imenovanja franjevaca u državnu i vojnu službu uvaži ova naša molba:

1. U koliko bi naši redovnici dolazili u obzir za državnu ili vojnu službu, molimo da ih se namješta samo u onim mjestima, gdje ima naših samostana, a kojih imade po svim važnijim mjestima naše države.
2. Nije dobro, da se pojedinci sami prijavljuju za državnu ili vojnu službu, jer je to nespojivo s redovničkim zvanjem, pa se moli, kad bude trebalo Državi ili Vojsci kojeg svećenika franjevca za bilo koje mjesto na naših Provincija, da se nadležna državna Vlast obraća izravno i u prvom redu na nadležnu duhovnu i redovničku vlast to jest na Provincijalate dotičnih Provincija, koji će joj dati takove svećenike franjevce, koji će biti od sposobnih sposobniji, da vrše svoju duhovnu i hrvatsku rodoljubnu dužnost.«[49]

Kako je već u prijašnjim poglavljima prikazano, mnogi su franjevci izrazili želju obnašati državnu ili vojnu dušobrižničku službu. No, nije svatko za to bio ni pogodan ni dovoljno čvrst i ispravan da bi mogao besprijekorno takvo

[44] U početcima NDH, kada se radio osnovni ustroj ministarstava, osnovano je Ministarstvo pravosuđa i Ministarstvo bogoštovlja i nastave zasebno. Nadnevka 24. lipnja 1941. ova su se dva ministarstva spojila i nastalo je Ministarstvo pravosuđa i bogoštovlja u kojemu je do 1943. uz Odsjek općih poslova postojao samo jedan pravosudno-bogoštovni odjel, s odsjecima. Novi ustroj Ministarstva pravosuđa i bogoštovlja dogodio se 29. siječnja 1943. kada se podijelilo na Odjel za pravosuđe i Odjel za bogoštovlje. Odjel za pravosuđe bio je zadužen za: upravu pravosuđa, državna tužiteljstva, kazneni zavod, nadzor odvjetništva, međunarodnu pravnu pomoć, izradu zakona, uređivanje položaja i pravnih poslova svih vjeroispovijesti i svećenstva, javno-pravni vjerski poslovi, ispitivanje podrijetla židovske imovine i imovine državnih dužnosnika, odobrenja kupoprodajnih ugovora nekretnina Židova. Odjelu za bogoštovlje pripadali su sljedeći poslovi: nadzor vjerskih poslova javnog značaja, sastavljanje državnog proračuna za pitanje bogoštovlja, odobravanje pomoći vjeroispovijestima i svećenstvu, crkvene biljegovne pristojbe, osnivanje redova i kongregacija, pravilnici/statuti crkvenih općina, gradnja vjerskih objekata, ovjerovljivanje isprava, oprosti od razlika u vjeroispovijesti i slično, nadzor crkvenih nadarbina, beriva svećenstva itd. VIDI u: http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=3_1351 (17.12.2024)

[45] Usp. BIH – AFP – SP, Mandićeva ostavština, *Pismo fra Krešimira Pandžića o. fra Dominiku Mandiću*, od 30. rujna 1941., sv. 134, f. 273.

[46] Usp. *Isto.*

[47] *Isto.*

[48] *Isto*.

[49] BIH – AFP – SP, *Imenovanje franjevaca svećenika u državnu službu, molba za prethodnu obavijest,* od 3. prosinca 1941.

što raditi. Očigledno je da su provincijali željeli dati do znanja da se prvo mora njih pitati i da će oni odabrati one koji su pogodni i mogu izvršavati dužnosti na koje naiđu, a ne da svojim nesmotrenim i nedoličnim ponašanjem okaljaju svoje ime, ime franjevačkoga reda i ime Hrvatske. Taj je dokument nastao nakon Glavaševa proglašenja odjelnim pročelnikom bogoštovlja, no kako vidimo nije došlo do reakcije provincijala Pandžića jer je Glavaš očigledno bio pogodan za službu pročelnika i znao se vladati kako priliči. Stoga možemo reći da su i ovim dokumentom provincijali Glavašu dali vjetar u leđa jer je očigledno u njegovu slučaju sve bilo propisno i u skladu s njihovom voljom.

4.3. Odobrenje prilikom optužbi u lipnju 1942.

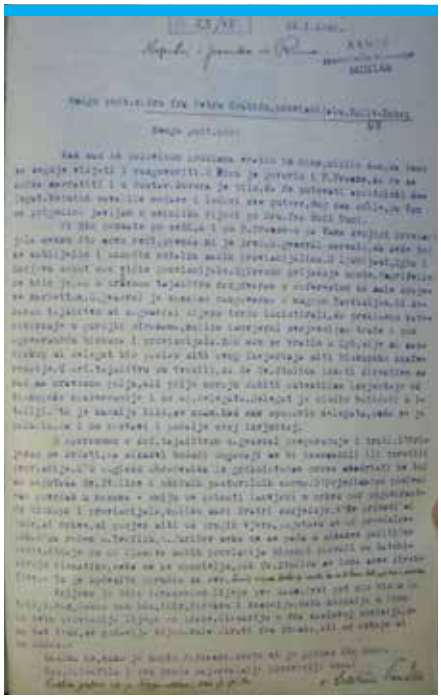

NAPUTCI I PORUKE IZ RIMA

Poslije smrti mostarsko-duvanjskog biskupa Alojzija Mišića u ožujku 1942. Sveta je Stolica odlučila da će njegovo mjesto zauzeti don Petar Čule, svećenik te biskupije. Također je grkokatoličkim biskupom u Križevcima postao Janko Šimrak. S ovim se odlukama nisu složili vladajući u NDH jer su nastale mimo njihova znanja. Ministar pravde obavijestio je sve župne urede i jedne i druge biskupije da će vlada poduzeti mjere.[50] No, crkveno pravo nije imalo nikakve veze s državnim te je Crkva mogla biskupom proglasiti koga hoće i kad hoće, a da ne mora obavijestiti državnu vlast.

U skladu s tim optužen je fra Radoslav Glavaš kao odjelni pročelnik u Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja NDH da se petljao u crkveno pravo i radio protiv biskupa. Vatikanski delegat kod vlade NDH Josip Ramiro Marcone oštro je reagirao i od Glavaša pismeno zatražio napuštanje državne službe. Provincijal Pandžić tada se nalazio u Zagrebu te je ispitao stvari i zaključio: »Uistinu fra Rade nije ništa niti nalagao, niti potpisivao, niti se je radilo o diranju baš prava Crkve. Civilni faktori su nagovijestili neodređene mjere na civilnom području i potpisao civil.«[51] Provincijal time pobija optužbe te dopušta fra Radoslavu daljnje obnašanje službe. To potvrđuje i fra Tugomir Soldo svjedočeći: »Znadem, da su ga (Glavaša) kasnije neki s Kaptola htjeli ukloniti i na njegovo mjesto staviti pok. Petra Gvozdića. Provincijal Pandžić u to vrijeme bio je u Zagrebu, pa kada je vidio da nemadu ništa stvarnoga protiv Glavaša i da je posrijedi neko političko spletkarstvo, onda mu je dozvolio da i dalje ostane na položaju.«[52]

Sam fra Radoslav pred komunističkim sudom u svojoj izjavi svjedoči: »Vlada je tada dala obavijest na sve župnike spomenutih biskupija, da imenovanje dotičnih biskupa ne može primiti na znanje, jer je Vatikan imenovao biskupe bez prethodnog savjetovanja vlade NDH. Par dana iza toga bio sam pozvan u nadbiskupski dvor. Tamo sam se našao pred nadbiskupom Stepincem i delegatom Vatikana kod vlade NDH dr. Josipom Ramirom Marcone. Ovi su mi odmah spočitnuli da sam ja dao obavijest župnicima o nepriznavanju gore imenovanih biskupa. To dakako nije stajalo, jer nisam bio kompetentan. Usprkos toga oni su mi saopćili, da sam izopćen iz katoličke crkve. To sam primio na znanje i otišao. Poslije toga nikada više nisam vidio delegata Vatikana i ako je u zadnje vrijeme izražavao želju, da dođem do njega. Želju je izražavao preko tajnika nadbiskupa Stepinca, ali sam ostao uporno kod svoga stanovišta da nemam kod njega što tražiti ni moliti.«[53]

S obzirom na to da se pitanje izbacivanja Glavaša iz Crkve nikada nije pokrenulo, sve je ostalo na usmenu iskazu. Vjerojatno je bila riječ o pogrješci delegata Marconea i nadbiskupa Stepinca. Do kraja svoga života Glavaš je živio i obnašao službu u Ministarstvu kao valjano ređen svećenik Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM. Imao je punu potporu provincijala Pandžića u tim za njega jako teškim trenutcima kada su ga crkvene vlasti nevina optužile.

5. Poslušnost fra Radoslava Glavaša franjevačkim poglavarima

Kada se govori o poslušnosti fra Radoslava Glavaša redovničkim poglavarima, najčešće se prvo govori o problemima koje je fra Radoslav izazvao u franjevačkom samostanu na Kaptolu. Važno je znati da je fra Radoslav u

[50] Usp. BIH – AFP – SP, *Pismo fra Krešimira Pandžića fra Dominiku Mandiću,* od 18. lipnja 1942.
[51] *Isto.*
[52] Usp. Tugomir SOLDO, Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugog svjetskog rata, 407.
[53] HR-HDA-SDS RUSP SRH 1945. – 1987., br. dosjea 301189, *Zapisnik o saslušanju fra Radoslava Glavaša*, 5.

franjevačkom samostanu na Kaptolu živio u dvama različitim razdobljima. Prvo ćemo razjasniti nepravilnosti koje su nastale prilikom prvoga prebivanja u samostanu na Kaptolu.

Nakon što je diplomirao teologiju i filozofiju u Lilleu, poslan je u Zagreb na Filozofski fakultet kako bi studirao hrvatski jezik. Tadašnja je praksa bila da se hercegovački studenti šalju u samostane Franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Na zamolbu tadašnjega hercegovačkoga provincijala fra Mate Čuturića, fra Augustin Šlibar, provincijal Provincije sv. Ćirila i Metoda, 17. kolovoza 1935. javlja da u samostan na Kaptolu prima fra Radoslava Glavaša naglasivši da se hercegovački studenti moraju pridržavati kućnoga reda.[54] Unatoč usmjerenjima na kućni red, nastali su problemi između vodstva samostana i fra Radoslava Glavaša. Novoizabrani provincijal Provincije sv. Ćirila i Metoda fra Mihael Troha 23. rujna 1936. šalje pismo provincijalu fra Mati Čuturiću da u samostan na Kaptolu ne može primiti fra Radoslava Glavaša.[55] To nije mala stvar, možemo reći da je to sramota. Provincijal fra Mate Čuturić 28. rujna 1936. pismom se obraća fra Radoslavu Glavašu pišući da mu nisu naveli uzrok zbog kojega se na njega žale. Kada je došao ispitati situaciju, hladno su ga primili ne govoreći mu ništa, no doznao je od drugih da je fra Radoslava bilo stid nositi redovničku tonzuru.[56] Provincijal Čuturić moli provincijala Trohu da ipak primi fra Radoslava u samostan na Kaptolu. Čuturić 2. listopada obavještava fra Radoslava da je primljen u samostan na Kaptolu i da se može dalje školovati.[57]

Fra Radoslav je ostao još dvije godine u samostanu na Kaptolu. Zatim se provincijal Troha 30. studenoga 1938. opet žali na hercegovačke studente fra Radoslava Glavaša i fra Didaka Ćorića. Piše provincijalu Čuturiću: »Bez dozvole izlaze iz samostana i vraćaju se kasno u noć. Domaća braća mi prigovaraju, protiv njih se bune, sile me da uredujem. Posve opravdano, jer je to našima na sablazan. Kada sam dočuo, da je prije tjedan dana fra Radoslav došao kući u pol jedan u noći, dva dana kasnije i fra Radoslav i fra Didak čak u pol tri ujutro, jače sam protiv njih nastupio. Naložio sam im da vama pišu i da vam se stave na raspolaganje.«[58] Provincijal Čuturić poziva fra Radoslava da se odmah vrati u Hercegovinu te da se zahvali gvardijanu i provincijalu na gostoprimstvu.[59] Fra Radoslav se odmah odazvao pozivu na povratak i uputio se u Hercegovinu.[60] Možemo se složiti s fra Robertom Jolićem kada kaže: »Teško je nama danas iz ove vremenske udaljenosti ući u samu srž problema, ali po svemu sudeći neki su Hercegovci određene statutarne uredbe i način života kaptolskih franjevaca držali suvišnima i bespotrebnima.«[61]

Nakon toga provincijal Čuturić dogovara s provincijalom Trohom da fra Radoslava poslije Božića prime u samostan u Jastrebarsko gdje ga uz provincijalovo odobrenje gvardijan fra Vid Vajdić prima.[62] Fra Radoslav do kraja svoga školovanja u Zagrebu, odnosno do ljeta 1939., bez ikakvih stegovnih problema ostaje u samostanu u Jastrebarskom.

Možemo zaključiti da je fra Radoslav Glavaš prekršio stegovne mjere u samostanu na Kaptolu, no naposljetku je poslušao provincijala Čuturića te se popravio i živio uredno. Sve navedeno vezano je uz prvi Glavašev boravak u Zagrebu.

U spomenutom drugom boravku Glavaš je u Zagrebu živio od svibnja 1941. sve do kada je ubijen. Ta dva razdoblja jako je važno razlikovati te ih uzimati svako za sebe jer njihova problematika nije povezana. Ponekada se stječe dojam da se iz situacije koja je nastala tijekom Glavaševa prvoga boravka u Zagrebu želi postići loš dojam o njemu tijekom drugoga boravka u Zagrebu.

5.1. Poslušnost fra Dominiku Mandiću i Mandićeva potpora Glavašu

Kako bismo mogli razumjeti širu sliku odnosa fra Dominika Mandića, Hercegovačke franjevačke provincije i fra Radoslava Glavaša, moramo prikazati Mandićevo političko uvjerenje. Pitanje ostvarenja hrvatskoga naroda i države bilo je naširoko otvoreno. Osnivanje NDH nije donijelo odgovor na to pitanje te su, kako smo rekli u drugom poglavlju, u Provinciji postojale struje koje su smatrale da se to pitanje treba riješiti drukčije. Jedna struja, kojoj su pripadali fra Martin Sopta, fra Damjan Rozić, fra Serafin Dodig, fra Zlatko Sivrić i fra Rufin Šilić, vjerovala je da je partizanski

[54] Usp. Robert JOLIĆ, Fra Radoslav Glavaš (1909. – 1945.), 195.
[55] Usp. BIH – AFP – SP, *Pismo fra Mihaela Trohe o. fra Mati Čuturiću*, od 23. rujna 1936., sv. 116, f. 360.
[56] Usp. BIH – AFP – SP, *Pismo fra Mate Čuturića fra Radoslavu Glavašu*, od 28. rujna 1936., sv. 116, f. 402; Tonzura je običaj šišanja kose na tjemenu kao znak predanja Bogu. Nosili su je redovnici i klerici. Uvedena je u četvrtom stoljeću, a ukinuta 1972.
[57] Usp. Robert JOLIĆ, Fra Radoslav Glavaš (1909. – 1945.), 195-196.
[58] BIH – AFP – SP, *Pismo fra Mihaela Trohe o. fra Mati Čuturiću*, od 30. studenog 1938., sv. 125, f. 364.
[59] Usp. BIH – AFP – SP, *Pismo fra Mate Čuturića fra Radoslavu Glavašu*, od 5. prosinca 1938., sv. 125, f. 365.
[60] Usp. Robert JOLIĆ, Fra Radoslav Glavaš (1909. – 1945.), 195-196.
[61] *Isto*, 195.
[62] Usp. BIH – AFP – SP, *Pismo fra Mate Čuturića o. fra Vidu Vajdiću*, od 16. prosinca 1938., sv. 125, f. 375.

pokret ispravan i da će ih dovesti do konačna oslobođenja od ustaša i nacista.[63] Nisu vidjeli rješenje hrvatskoga pitanja u ustaškom načinu razmišljanja, a pogotovo ne u koaliciji s nacističkom Njemačkom i fašističkom Italijom. Rješenje su vidjeli u novoj Jugoslaviji. Toj crti razmišljanja pripadao je i fra Dominik Mandić. Unatoč tomu što je doznao za partizanske pokolje svoje subraće, nije odustajao od jugoslavenskih razmišljanja. Zagovornikom hrvatske državne neovisnosti postaje tek početkom pedesetih godina prošloga stoljeća odustavši tako od ideje jugoslavenstva.[64] To daje na težini odnosu između fra Radoslava Glavaša i fra Dominika Mandića. Iako su imali drukčija politička uvjerenja, koja su za hrvatski narod bila egzistencijalne naravi, nisu gajili odnos netrpeljivosti, odbojnosti i mržnje. Njihov je odnos kao braće franjevaca nadilazio političko uvjerenje. Mandić je, naravno, bio nadređeni kojega je Glavaš morao slušati. Bilo je mnogo tužbi protiv Glavaša jer su na mjesto odjelnoga pročelnika bogoštovlja u Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja NDH željeli postaviti nekog svjetovnog svećenika, no Mandić je smatrao: »Ako na tom mjestu treba biti svećenik, neka to bude franjevac jer su franjevci radišniji i objektivniji prema svjetovnom kleru.«[65] Jasno poručuje fra Radoslavu da će ga iz Rima štititi i neka nastavi mirno raditi, govori mu da bude svećenik i franjevac kako dolikuje, kako mu nitko sa strane ne bi mogao prigovarati, da bude prema svakom objektivan, pravedan, oprezan i da gleda na budućnost.

Kada je u pitanju bio odnos između vlasti NDH i Provincije, fra Radoslav se postavio u poziciju državnoga službenika te je pokušavao zadržati zdrave odnose jer su vladale mnoge napetosti. Jasno je to bilo i Svetoj Stolici, stoga fra Dominik u pismu od 24. rujna 1942. upozorava Glavaša da je čuo glasine kako planira uposliti bosanskoga franjevca Karla Karina u odjelu za bogoštovlje u Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja te ga moli da odustane od takva nauma jer bi to Vatikan nepovoljno primio. Fra Radoslav je s poslušnošću odgovorio i odbacio mogućnost da Karin postane državnim službenikom u Ministarstvu. Nadalje Mandić ističe kako su vatikanski krugovi protiv Glavaševe dužnosti, ali da unatoč tomu sve optužbe protiv njega sanira. Važno je spomenuti i pismo od 12. ožujka 1942. u kojemu govori Glavašu da se zauzme za sprječavanje ispada franjevaca i svećenika ako ih ima te da pokuša utjecati na vodeće ljude ustaškoga pokreta da se nikomu ne čini nasilje.[66] Jasan dokaz da se fra Radoslav zauzimao protiv ustaških zločinaca nalazimo u pismu fra Tugomira Solde. Soldo piše: »Poznato mi je Glavaševo mišljenje i držanje u pogledu progona i ubijanja Srba. Ne samo da se Glavaš nad svim tim zgrozio, nego je u više navrata u Zagrebu intervenirao da se obustave progoni Srba u Hercegovini. Ja sam mu u više navrata pisao, a sam mi je rekao da ga obavijestim odmah o pojedinim Veginim[67] zločinima, kao i drugih ustaša. Glavaš je bio u početku čvrsto uvjeren da će uspjeti ukloniti odmah Vegu i družinu, ali nije znao da je Vego bio svemoćan i potajno podržavan. Glavaš mi je pisao, da su poduzeti koraci protiv Vege i ostalih zločinaca u Hercegovini, ali nije znao da ga veliki u Zagrebu izigravaju.« [68] U pismu biskupu Čuli od 23. listopada 1965. Mandić ističe kako je državna vlast, odnosno vlast NDH, putem svojeg predstavnika u Rimu pristala na imenovanje Čule biskupom u Mostaru prije nego je u Crkvi donesena konačna odluka. Mandić je o Glavašu čuo da je za Čulu govorio pozitivno, kako je dobar svećenik i hrvatski rodoljub.[69] Iz ovoga svega vidimo da je fra Dominik Mandić imao dobar uvid u situaciju. Sigurno nije mogao pratiti svaki fra Radoslavov korak i čin, no mogao je imati jasan uvid barem u one krupne stvari. Izvore informacija imao je sa svih strana: iz Hercegovačke franjevačke provincije, od onih koji su bili protivni fratrima naklonjenih ustaštvu, iz Zagreba, iz kurije franjevačkoga reda i iz Vatikana.

Možemo zaključiti kako je gotovo nemoguće da je fra Radoslav počinio neke zločine ili ih naredio, a da Mandić to ne bi saznao i na to reagirao. Štoviše, Mandić je podupirao i štitio Glavaševo djelovanje i rad, a nasuprot tomu fra Radoslav je poslušno odgovarao na Mandićeve upute koje bi dobio te nastojao, koliko je bilo u njegovoj moći, spriječiti zlo ubijanja i progona.

---

63 Usp. Hrvoje MANDIĆ, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću*, 272 – 273.

64 Usp. *Isto*, 273.

65 Usp. BIH – AFP – SP, Mandićeva ostavština, *Pismo o. fra Dominika Mandića, fra Radoslavu Glavašu,* od 6. listopada 1941., sv. 29, mapa 1, f. 127-128.

66 Usp. Hrvoje MANDIĆ, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću,* 119, 134, 137.

67 Franjo Vego je bio ustaški zločinac na području Čapljine. Pobio je mnoge Srbe. Tugomir Soldo mu se oštro suprotstavljao, toliko da je i njemu samome zamalo glava pala s ramena zbog toga. Na kraju je fra Tugomirovim zalaganjem Vego i uklonjen. Vidi u: Tugomir SOLDO, Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugog svjetskog rata, 382-402.

68 Usp. Tugomir SOLDO, Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugog svjetskog rata, 407-408.

69 Usp. Hrvoje MANDIĆ, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću,* 194.

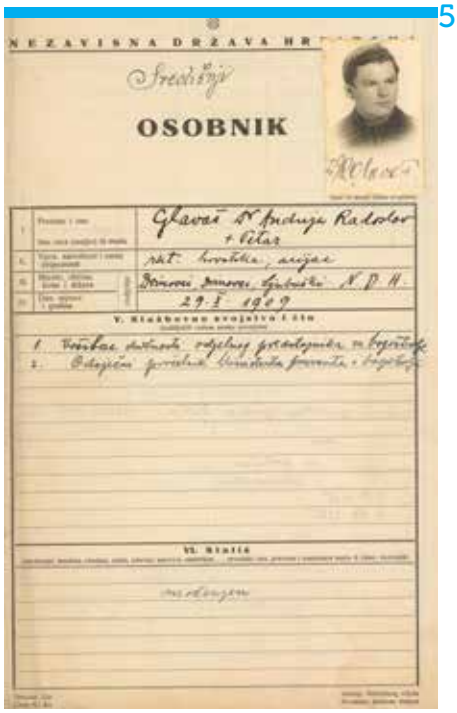
NEZAVISNA DRŽAVA HR
OSOBNIK

Kako bismo vjerodostojno prikazali odnos fra Radoslava Glavaša prema provincijalima, njegovu poslušnost ili neposlušnost, te njihov pogled na njega, koristit ćemo se metodom uspoređivanja. Usporedit ćemo slučaj fra Justina Medića s Glavaševim. Ti su se slučajevi događali usporedo, odnosno istodobno. Krenut ćemo s razlikama između slučajeva.

S jedne strane fra Justin Medić, član Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM, sam je navaljivao provincijalu Pandžiću da je pozvan u Zagreb kako bi obavljao službu u Ministarstvu bogoštovlja i nastave NDH.[70]

5.2. Poslušnost provincijalima Pandžiću i Petroviću

S druge strane za fra Radoslava dva puta iz Zagreba šalju pisma kako je potreban Ministarstvu.[71] S jedne strane fra Justin na zabranu provincijala Pandžića reagira neposluhom i odlazi u Zagreb.[72] S druge strane fra Radoslav tek nakon što je provincijal Pandžić na drugo pismo ministra Budaka odgovorio da odobrava Glavaševo sudjelovanje u Ministarstvu bogoštovlja i nastave NDH, odlazi legitimno u Zagreb obnašati službu.[73] S jedne strane fra Justinu su upućene mnoge prijetnje da će biti izbačen iz franjevačkoga reda i zabrane te je pozvan da dođe u Mostar i prihvati provincijalovo mišljenje i da se u poslušnosti odazove. S druge strane fra Radoslav nikada nije bio u takvoj situaciji, nikada mu provincijal Pandžić, a kasnije ni provincijal Petrović, nije izrekao nikakve prijetnje. S jedne strane fra Justin je bio problem, a s druge strane fra Radoslav je bio angažiran da uz Pandžića i Mandića pronađe rješenje toga problema. To je vidljivo u pismu od 2. listopada 1941. koje Glavaš šalje fra Dominiku Mandiću i u kojem govori kako je fra Justina Medića sklonio s položaja te mu rekao da ide u Hercegovinu i odazove se provincijalu. Moli Mandića da pokuša uvjeriti vođe Provincije kako nije ništa strašno u svezi s pitanjem oko Medića.[74] Vidimo da je Glavaš uradio sve što je bilo u njegovoj moći lišivši Medića državne službe i poslavši ga u Hercegovinu na razgovor s provincijalom. Također se trudio stvoriti pomirbu između dviju strana – Medića i Provincije. Do pomirbe ipak nije došlo. Fra Justin je pod pritiskom Pandžića, Glavaša i Mandića da će biti izbačen iz franjevačkoga reda tražio sekularizaciju koja mu je 20. listopada 1942. i odobrena.[75] Za razliku od ove Medićeve situacije fra Radoslav je bio čovjek od povjerenja kojega su provincijali poštovali i smatrali vrijednim članom Provincije koji je za nju mnogo učinio. To najbolje vidimo iz pisma od 9. veljače 1944. u kojemu fra Leo Petrović, tadašnji provincijal, na kraju fra Radoslavu poručuje: »Hvala ti mnogo na brizi za naše potrebe. Vrlo mnogo si nas zadužio. To svi uviđamo i priznajemo.«[76] Fra Radoslav je Provinciji hercegovačkih franjevaca, kao odjelni pročelnik bogoštovlja u Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja NDH, u mnogočemu doprinio. Njegova nazočnost u Ministarstvu otvorila je put glasu franjevaca na vladu NDH jer se željelo imati utjecaj na čelne ljude. Slutilo se nešto loše samom povezanošću s Hitlerom. Nadalje, fra Radoslav je pridonio glede novčanih sredstava kojih je u siromašnoj Hercegovini tada uvelike nedostajalo.[77] Doprinio je također glede komunikacije između Rima i Provincije jer se nije uvijek moglo lako niti pismima komunicirati.[78] Doprinio je i rješavanju mnogih problema između države i franjevaca i svećenika.[79] Doprinio je u osnivanju vlastite odgojne kuće herce-

[70] Usp. BIH – AFP – SP, *Pismo fra Krešimira Pandžića o. fra Dominiku Mandiću*, od 30. rujna 1941., sv. 134, f. 273.
[71] Usp. Hrvoje MANDIĆ, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću*, 116.
[72] Usp. BIH – AFP – SP, *Pismo fra Krešimira Pandžića o. fra Dominiku Mandiću*, od 30. rujna 1941., sv. 134, f. 273.
[73] *Isto.*
[74] Usp. BIH – AFP – SP, Mandićeva ostavština, *Pismo Glavaša o. fra Dominiku Mandiću,* od 2. listopada 1941., sv. 1, mapa 3, f. 230.
[75] Usp. Hrvoje MANDIĆ, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću*, 133, 141.
[76] Pavao KNEZOVIĆ, Leo Petrović, u: *Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM*, *Leo Petrović prvi hercegovački franjevac doktor znanosti*, 85.
[77] Usp. Hrvoje MANDIĆ, *Hercegovačka franjevačka provincija u drugom svjetskom ratu i poraću*, 125-131.
[78] Pavao KNEZOVIĆ, Leo Petrović, u: *Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM*, *Leo Petrović prvi hercegovački franjevac doktor znanosti*, 85.
[79] Usp. BIH – AFP – SP, *Pismo Glavaša ministarstvu unutarnjih poslova: »Protudržavni rad i izjave nekih franjevaca u Sarajevu«,* od 19. siječnja 1945., možemo spomenuti još slučaj Medić gdje je Glavaš aktivno sudjelovao u rješavanju Medićeva statusa.

govačkih franjevaca u Zagrebu. Imao je udjela i u osnivanju franjevačke teologije u Sarajevu.[80]

Možemo zaključiti da se fra Radoslava Glavaša ne smije stavljati u isti kontekst s fra Justinom Medićem koji je bio neposlušan, niti s ostalim članovima Provincije koji su 1941. – 1945. radili kojekakve probleme. Glavašev slučaj treba promatrati samo u njegovoj posebnosti jer slučajevi franjevaca koji su bili na crti ustaštva, a navodi ih se kao problematične, nisu bili slični Glavaševu.

Kada je u srpnju izabran za provincijala, Petrović se odmah dao u nabavljanje potrepština koje su bile nužne za život franjevaca u Hercegovini. Narod je bio siromašan te se od njega nije mogla očekivati pomoć. Nužno je bilo tražiti pomoć izvana. Zanimljivo je da je fra Leo u pismu koje je 3. kolovoza 1943. poslao fra Didaku Ćoriću u Zagreb, moleći ga da pomogne oko potrepština, spomenuo i fra Radoslava. Fra Leo piše: »Kroz koji dan pisat ću o drugim stvarima fra Radi. Za ovo ga ne mogu napastovati. Znam, da ima punu kapu posla. Ta ni od našega Preuzvišenoga nije miran. A šta rade oni veliki po drugim biskupijama. Sigurno ga bombardiraju sa svih strana.«[81] Fra Leo je bio svjestan gdje se fra Radoslav nalazi i što radi. Nije dokidao odluku provincijala Pandžića da Glavaš može biti na državnoj službi. Stoga vidimo da su sve optužbe protiv Glavaša da je bio neposlušan fra Leu Petroviću kao provincijalu neosnovane jer od njega nikada nije tražio da ostavi službu u Ministarstvu. Petrović je u svojim pismima iskazivao poštovanje Glavašu jer je mnogo učinio za dobrobit Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM koja se nalazila u jako teškom stanju siromaštva i nedostatku osnovnih potrepština kao što su hrana, odjeća i knjige.

Zaključak

AKTUALNO

Vladimir Ranogajec

Višinski na zagrebačkoj Trešnjevci

Zagreb, dakle, ima ulicu po imenu komunističkoga manijaka i zločinca kakvoga nije vidio u svojoj povijesti koji je zatražio da HITNO UHAPSE čak i popa Dukljanina

Piše: MIJO IVUREK

OSUDIO JE FRA RADOSLAVA I DRUGIH 57 ZA POLA SATA NA VJEŠANJE, DUGE TAMNIČKE GODINE.

Hercegovačka se franjevačka provincija Uznesenja BDM u razdoblju od 1941. do 1945. suočavala s mnogim poteškoćama u bratstvu. Bilo je mnogo onih koji su bili vjerni poglavarima i svomu izvornomu redovničkom i svećeničkom životu. Kako je bilo braće koja su željela obnašati državne i vojne dušobrižničke službe, trebalo je donijeti stegovne mjere u kojima će braća ostati na pravom franjevačkom kršćanskom putu. Fra Dominik Mandić, fra Krešimir Pandžić i fra Leo Petrović bili su oprezni i strogi kada je u pitanju stega. No, iz izloženoga možemo vidjeti kako su ipak željeli sudjelovati u radu vlasti NDH, odnosno željeli su da se glas franjevaca čuje i među vladajućima. Zato su ovlastili fra Radoslava Glavaša da postane odjelnim pročelnikom bogoštovlja pri Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja u NDH.

Odnos između fra Radoslava i franjevačkih poglavara bio je čist i jasan. On nije bio neka iznimka kojoj se često progledavalo kroz prste, nego su na njega gledali kritički kao i na sve druge. U radu vidimo kako je fra Radoslav cijelo vrijeme svoga boravka u Zagrebu na državnoj službi imao potporu fra Dominika Mandića i dvojice provincijala Hercegovačke franjevačke provincije. Poglavari su bili i te kako svjesni gdje se fra Radoslav nalazi te su s njim tijekom cijeloga razdoblja njegova službovanja bili u kontaktu, a mnogo puta su ga i posjetili. Možemo zaključiti da su sve optužbe protiv fra Radoslava kako je bio neposlušan ili izbačen iz franjevačkoga reda i iz Crkve, koje možemo pronaći u današnjoj javnosti, izrečene iz neznanja te potvrditi hipoteze da nije bio ekskomuniciran i u neposluhu prema poglavarima.

Kako smo rekli u prvom poglavlju da bi sud o nekom povijesnom trenutku bio istinit, mora biti prisutan moment znanja. Stoga ovaj rad donosi činjenice i svjedočanstva iz toga vremena koja nam sama po sebi govore. Iz pogleda na odnos franjevačkih poglavara i fra Radoslava (mlađeg) Glavaša zaključujemo da se fra Radoslava ne smije olako prozivati negativcem jer nema nikakvih dokaza da je kriv za bilo kakve zločine, a da jest, franjevački poglavari koji su se borili za svaki život i spašavali komuniste, ustaše i sve ostale od smrti i ugnjetavanja sigurno ga ne bi podupirali i smatrali ga vrijednim članom Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM.[82] Fra Radoslav je sam sebe razumio kao franjevca koji obnaša državnu službu s blagoslovom i potporom svojih redovničkih poglavara. ✍

[80] Usp. Robert JOLIĆ, Fra Radoslav Glavaš (1909. – 1945.), 206-209.

[81] Pavao KNEZOVIĆ, Leo Petrović, u: *Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM*, *Leo Petrović prvi hercegovački franjevac doktor znanosti*, 73.

[82] O spašavanju života komunista, ustaša, Židova, Srba, Hrvata i ostalih vidi u: Hrvoje MANDIĆ, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću.*

Iz sadržaja

IZ LJETOPISA 4
ISTRAŽIVANJA 28
STRATIŠTA 41
POBIJENI 47
GLAS O MUČENIŠTVU 52
NATJEČAJ 55
IZ VICEPOSTULATURE 58

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva »Sluge Božje fra Andrija Topić i 49 braće«, XVIII., 2 (34), Široki Brijeg, srpanj – prosinac, 2025.
Broj zaključen 30. lipnja 2025.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

LEKTURA I KOREKTURA:
Zdenka Leženić

ADRESA:
Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

VEZA:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

GRAFIČKI PRIJELOM I TISAK:
FRAM-ZIRAL, Mostar

GLASILO IZLAZI POLUGODIŠNJE:
siječanj i srpanj
Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

CIJENA POJEDINOG PRIMJERKA:
3 KM; 1,5 EUR

GODIŠNJA PRETPLATA (S POŠTARINOM):
BiH 9 KM; HR i EU 10 EUR; CH 10 CHF; SAD 15 USD; Canada 16 CAD

SLANJE PRETPLATE, DOBROVOLJNIH PRILOGA...:
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar; Korisnik: Hercegovačka franjevačka provincija; Svrha: prilog Vicepostulaturi
tekući račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

Urednikova riječ

FRA MILJENKO STOJIĆ

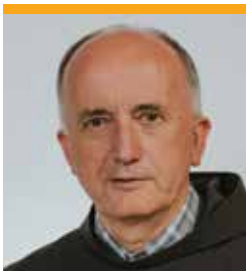

Dragi čitatelji!

Kao što ste već čuli, ili ste primijetili na naslovnici, započeli smo kauzu mučeništva »Sluge Božje fra Andrija Topić i 49 braće«. Zbog čega smo to učinili, možete čitati na stranicama ovoga glasila.

Neizmjerno smo zahvalni Bogu da je konačno do toga došlo. Ujedno je to znak da smo, gledajući ljudski, skupili sva moguća svjedočanstva i dokumente o 66 ubijenih hercegovačkih franjevaca. Vicepostulatura postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subraće« na početku, tako reći, nije imala ništa. Započela je u Mostaru, preselila se na Humac da bi konačno došla u svoje prirodno okružje na Široki Brijeg, odnosno središnje žrtvoslovno mjesto Hercegovačke franjevačke provincije. Trebalo je početi od ništice i stvarati bazu podataka na kojoj će se poslije temeljiti biskupijska i rimska dionica postupka mučeništva. Uz to je trebalo pronaći i proučiti literaturu koja objašnjava kako se sve to radi. Htio bih zbog toga sada zahvaliti svima onima koji su sudjelovali u tome: svjedocima, suradnicima, dobročiniteljima... U tu svrhu svakog 7. u mjesecu ovdje na Širokom Brijegu za njih slavimo sv. misu. Drago mi je da smo zajedno u svemu ovome jer to dokazuje našu povezanost i ispravnost ovoga našega hoda.

Završena je, dakle, prva dionica, ona na razini Provincije ili istražna dionica. Uskoro ćemo objelodaniti i molitvu za uzdizanje na oltar 50 hercegovačkih franjevaca, slugu Božjih. To ne znači da ćemo ostale gurnuti u stranu. Istražujemo i dalje što se točno s njima dogodilo te ako uspijemo prikupiti potrebnu građu, onda ćemo i za njih pokrenuti postupak mučeništva. Mi osobno smatramo da su oni otišli takvim putem, ali naše uvjerenje nije dovoljno. I dobro je da je tako. Stoga nemojmo podlijegati vremenskim rokovima. Važno je da sve ide svojim tijekom i da duhovno rastemo zajedno s njim.

Zbog skupih poštanskih usluga prisiljeni smo od sljedećega broja povećati cijenu glasila na 4 KM. Ono će, naravno, unatoč troškovima i dalje stizati svima koji ga žele.

Nezaslužena je čast sudjelovati u ovome. Zar ne?

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

Uskladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

»Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svete Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute *Majka Svetaca*